

Analysis of the state of good Urban governance (Case study: Ardebil city)

Mohammad Hasan Yazdani^{*1}, Delavar Masoumi²

1.Professor, Department of Geography & Urban and Rural Planning, Mohaghegh University of Ardebil, Society Faculty, Ardabil, Iran.

2.P.hD student in Geography and Urban Planning, Mohaghegh University of Ardebil, Society Faculty, Ardabil, Iran. Ardabil, Iran.

Received Date: 14 January 2025 Accepted Date: 18 April 2025

Abstract

Background and Objective: The movement towards good urban governance is inevitable and necessary. Good urban governance is one of the important and prominent topics in society today, in the sense that urban management, instead of assuming full responsibility for the administration of society alone, should be considered alongside citizens as one of the institutions or factors responsible for the administration of society. And with this change, urban management can play a facilitating and ground-breaking role in the development of urban and local society. Ardabil urban management can also be planned for good urban governance and its urban issues such as pollution reduction, public transportation, etc., in the direction of Ardabil city's good governance strategy to achieve sustainable development.

Methodology: This article attempts to review the concepts and good urban governance, and to examine and analyze its components and indicators for the city of Ardabil. It is done through semi-structured interviews with 22 experts and managers in the Ardabil municipality using random sampling method, and also through a questionnaire of Ardabil citizens using Cochran sampling method with 384 people, and the final extracted indicators were examined in the form of a SWOT model.

Findings and Conclusion: The result of the position of good urban governance in Ardabil city is in the worst possible position, namely defensive (the confrontation of weakness and threat), out of the four states of aggressive, conservative, defensive and competitive. It is also weak in terms of internal factors (strengths and weaknesses) and has not shown suitable conditions against external factors (opportunities and threats).

Keywords: Good urban governance, urban management, Ardebil city, SWOT model.

* Corresponding Author Email: yazdani@uma.ac.ir

Cite this article: Yazdani, M. H. and Masoumi, D. (2026). Analysis of the state of good Urban governance (Case study: Ardebil city). Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 7(1), 123-135.

شاپا: ۰۷۶۴-۲۷۸۳

دوره ۷، شماره ۱، شماره پیاپی ۲۳، بهار ۱۴۰۵

Journal Homepage <https://www.srds.ir/>
https://www.srds.ir/article_219544.html?lang=fa

تحلیل وضعیت حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل)

محمدحسن یزدانی^{۱*} دلاور معصومی^۲

۱. استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۲. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۹

چکیده

زمینه و هدف: حرکت به سمت ایجاد حکمروایی خوب شهری اجتناب ناپذیر و ضروری است. حکمروایی خوب شهری امروزه از مباحث مهم و مطرح جامعه است، بر این مفهوم که مدیریت شهری بجای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جامعه را بعهده گیرد، باید در کنار شهروندان بعنوان یکی از نهادها یا عوامل مسئول اداره جامعه محسوب شود و با این تعبیر مدیریت شهری نقش تسهیل کننده و زمینه ساز توسعه جامعه شهری و محلی را ایفا کند. مدیریت شهری اردبیل نیز می تواند در جهت حکمروایی خوب شهری و مسائل شهری آن از قبیل کاهش آلودگی ها، حمل و نقل عمومی و... در جهت راهبرد حکمروایی خوب شهر اردبیل جهت دست یابی به توسعه پایدار برنامه ریزی شود.

روش شناسی: در این مقاله سعی بر آن است تا با مرور مفاهیم و حکمروایی خوب شهری، مؤلفه ها و شاخص های آن برای شهر اردبیل مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. با مصاحبه نیمه ساختاریافته از کارشناسان و مدیران به تعداد ۲۲ نفر در حوزه شهرداری اردبیل به روش نمونه گیری تصادفی می باشد و همچنین پرسشنامه شهروندان اردبیل به روش نمونه گیری کوکران به تعداد ۳۸۴ نفر می باشد که شاخص های مستخرج نهایی در قالب الگوی SWOT بررسی شد.

یافته ها و نتیجه گیری: نتیجه حاصله از جایگاه حکمروایی خوب شهری در شهر اردبیل از بین چهار حالت تهاجمی، محافظه کارانه، تدافعی و رقابتی در بدترین وضعیت ممکن یعنی تدافعی (تقابل ضعف و تهدید) قرار دارد. همچنین از نظر عوامل درونی (قوت و ضعف) با ضعف روبروست و در برابر عوامل خارجی (فرصت و تهدید) شرایط مناسبی نشان نداده است.

کلیدواژه ها: حکمروایی خوب شهری، مدیریت شهری، شهر اردبیل، مدل سوات.

* نویسنده مسئول: yazdani@uma.ac.ir

ارجاع به این مقاله: یزدانی، محمد حسن و معصومی، دلاور. (۱۴۰۵). تحلیل وضعیت حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۷(۱)، ۱۲۳-۱۳۵.

مقدمه و بیان مسأله

شهر به عنوان منبع و مهد تمدن بشری همواره مورد توجه نظریه‌پردازان مختلف بوده است. پیچیدگی فضای شهری اندیشمندان را به تفکر در مورد راه‌حل‌ها و اصلاحات ساختمانی برای بهبود شرایط زندگی سوق داده است. (هاک و همکاران، ۲۰۲۲) شهرها به دلیل چالش‌های پیچیده و مرتبط، نیازمند رویکردی سیستماتیک برای حل مشکلات خود هستند. تجمع جمعیت در شهرها منجر به بی‌نظمی و آشفتگی شده است که تعادل آنها را مختل نموده و دستیابی به پایداری را با روش‌های کنونی اداره و توسعه شهری دشوار کرده است (اسماگیلوا و همکاران، ۲۰۱۹).

امروزه اغلب جمعیت دنیا در شهرها ساکن هستند و شهری شدن به عنوان یک پدیده غالب اسکان زندگی بشر، به واسطه گذار جمعیتی و کاهش مرگ و میر در کشورهای در حال توسعه، باروندی رو به رشد و البته بسیار سریع‌تر از جمعیت روستایی مواجهه بوده است (وارثی تقی زاده، ۱۳۹۳). در دهه‌های گذشته نگرانی شدیدی در مورد رشد لجام گسیخته شهرنشینی ایجاد شده است. به طوریکه پیش بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰ بیش از ۷۱ درصد جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند (United Nations, 2019).

این روند رو به افزایش جابجایی مردم، به سوی نواحی شهری و فرآیند شهری سازی مرتبط با آن، سبب شده است که، رویارویی با چالش‌های مرتبط با توانایی‌های زیرساخت شهری، در تامین نیازهای شهروندان به لحاظ منبع آب، حمل و نقل، مراقبت‌های بهداشتی، تحصیلات، امنیت و مهم‌تر از همه انرژی، تبدیل به نیاز فوری گردد. (رضوی زاده و مفیدی، ۱۳۹۷) حکمروایی خوب شهری، با استفاده از قابلیت‌های فراوان و رو به فزونی فناوری اطلاعات و ارتباطات، در راستای پاسخگویی به چنین چالش‌هایی و در جهت حرکت به سوی پارادایم‌های کیفیت گرایی چون شهر زیست پذیر، شهر فراگیر، کیفیت زندگی، بوم شهر، و غیره؛ به ادبیات غالب علمی، از جمله برنامه ریزی شهری و به ویژه در ارتباط با کلانشهرها به عنوان یک راهبرد راهگشا بدل گشته است.

حکمروایی هوشمند، به عنوان یکی از ابعاد کلیدی شهر، بر پایه مشارکت فعال شهروندان و همکاری بخش‌های عمومی و خصوصی ایجاد می‌شود. این رویکرد امکان ارتباط دوسویه، اطلاع‌رسانی فعال و به اشتراک‌گذاری اطلاعات را فراهم می‌کند و به افزایش کیفیت خدمات و سرعت در اجرای پروژه‌ها کمک می‌کند. همچنین، حکمروایی هوشمند به زیرساخت‌های هوشمند و قابل اندازه‌گیری بستگی دارد، ولی برای موفقیت شهر هوشمند، وجود زیرساخت‌های اجتماعی و مشارکت فعال شهروندان نیز ضروری است. در واقع، نیاز به حکمروایی جدیدی وجود دارد که بر همکاری سه‌جانبه دولت، نهادهای مدنی و بخش خصوصی تأکید داشته باشد. شاخص‌هایی که تأییدگر اصل حاکمیت مردمی و حکومت خوب و پاسخگو هستند، به عنوان یکی از مباحث مهم و نوین در ادبیات توسعه مطرح شده است (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۹) و به سبب آن، امور و مسائل عمومی به گونه‌ای درست‌تر و بهینه‌تر اداره می‌شوند؛ از اینرو، ارتباط درست و تعاملی سه بخش یادشده، زمینه‌ی تحقق حکمرانی خوب را در ابعاد اقتصادی، سیاسی و اداری فراهم می‌کند (شریف زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲) بانک جهانی، حکمرانی خوب را براساس شش شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، کارایی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد تعریف کرده (بیگی نیا و همکاران، ۱۳۹۱) این در حالی است که سازمان ملل متحد نیز در سال (۲۰۰۵) این شاخصها را در پنج دسته‌ی اثربخشی، تساوی، مشارکت، پاسخگویی و امنیت طبقه بندی کرده است. در کنار مباحث مربوط به حکمرانی خوب شهری، و در شرایطی که مسائل و پدیده‌های شهری جدید روزه روز بر پیچیدگی اداره و مدیریت شهرها می‌افزاید، مدیران و اندیشمندان حوزه‌های فناوری و مدیریت شهری در شهرهای بزرگ دنیا بر آن شدند تا تدابیر جدیدتری نیز داشته باشند (افضلی‌ننیز و همکاران، ۱۳۹۷).

توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات و هوشمندسازی شهرها به عنوان یک راه حل عملی برای مواجهه با چالش‌های مربوط به شهرهای امروزی مطرح شده است. شهر هوشمند بر پایه توسعه و رشد زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و در چارچوب حکمرانی خوب شهری قابل توصیف است. در ایران نیز مفهوم حکمروایی خوب در سال‌های اخیر مورد توجه بوده و

برخی شهرها تحت این عنوان معرفی شده‌اند، اما هنوز فاصله زیادی با معیارهای حکمروایی خوب دارند و نیاز به ارتقای فناوری و ایجاد زیرساخت‌های لازم احساس می‌شود. (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۹).

در این پژوهش سعی بر آن است تا با بررسی مفاهیم حکمروایی خوب شهری و تعاریف و مبانی آن، و بررسی این مفاهیم برای کارکردهای شهر اردبیل، اصول و راهکارهای برای حکمروایی خوب شهری، مورد بررسی قرار گیرد.

هدف پژوهش

- ۱- شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید حکمروایی خوب در شهر اردبیل
- ۲- تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهر اردبیل براساس مدل SWOT
- ۳- شناخت وضعیت عوامل داخلی (قوت و ضعف) در شهر اردبیل از منظر حکمروایی خوب و نحوه واکنش آن نسبت به عوامل خارجی (فرصت و تهدید)

فرضیه های پژوهش

با توجه به اینکه حکمروایی خوب شهری از سه رکن اساسی بخش دولتی، بخش خصوصی و جامعه مدنی تشکیل شده است لذا جهت تجزیه و تحلیل نظریات آنان به توزیع پرسشنامه بین شهروندان، کارشناسان شهرداری و اعضای شورای شهر پرداخته شد. به نظر می‌رسد شهر اردبیل از نظر حکمروایی خوب شهری در جایگاه مناسبی قرار ندارد. به نظر می‌رسد شهر اردبیل از نظر حکمروایی خوب شهری به لحاظ عوامل درونی دچار قوت است، و در برابر عوامل خارجی (فرصت) ها و تهدیدها واکنش مناسب نشان داده است.

روش پژوهش

روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است، رویکرد حاکم بر پژوهش سیستماتیک براساس نگرش سیستمی است که در مطالعات اسنادی از منابع داخلی و خارجی استفاده شده است. برای بدست آوردن حجم نمونه از کل جمعیت شهر اردبیل براساس آمار ۱۳۹۵ که برابر با ۵۲۹۳۷۴ می‌باشد (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵) که با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۸۴ نمونه تعیین شد. در این فرمول سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵ درصد در نظر گرفته شده است. و در مطالعات میدانی پرسشنامه شهروندان اردبیل با حجم نمونه ۳۸۴ نفر به روش کوکران و همچنین مصاحبه از کارشناسان شهرداری اردبیل به شیوه نمونه گیری تصادفی به تعداد ۲۲ می‌باشد که در نهایت شاخص‌های مستخرج تعیین جایگاه رویکرد حکمروائی خوب شهری، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید آن در قالب الگوی SWOT مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

مبانی نظری

مدیریت شهری

مدیریت شهری علاوه بر هموار کردن راه برای چشم انداز مشترک توسعه، می‌تواند برای شهرها و شهروندان بسیار سودمند باشد. در حالی که برخی از افراد بیشتر تصویر کشورهای پیشرفته را با فضاهای کاملاً برنامه ریزی شده و منابع فراوان در ذهن دارند، اما مهم است که بدانیم مدیریت شهری، چیزی فراتر از آن است. مدیریت شهری موجب تغییر در زندگی در کشورهای در حال توسعه می‌شود و امکان مداخلات در مقیاس متفاوت را با توجه به نیازها و منابع هر مکان خاص فراهم می‌کند. (رسولی و همکاران، ۱۳۹۳).

حکومت هوشمند

حکمرانی هوشمند نمایانگر تغییر در نقش دولت‌ها و حکمرانی است و فرصتی برای مشارکت برابر شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها فراهم می‌آورد. این مفهوم نشان می‌دهد که حکمرانی متعلق به مردم است و باید به وسیله آن‌ها شکل گیرد. دولت‌ها در حال سرمایه‌گذاری بیشتری در ارائه اطلاعات و خدمات بر اساس حکمرانی هوشمند هستند تا شفافیت را در حکومت افزایش دهند و بهره‌وری خدمات اجتماعی و عمومی را بالا ببرند. در نتیجه، حکمرانی هوشمند که ناشی از ایجاد شهرهای هوشمند است، اهداف حکمرانی خوب را به طور خودجوشی دنبال می‌کند. (Manuel bolivare, 2015)

حکمرانی خوب شهری

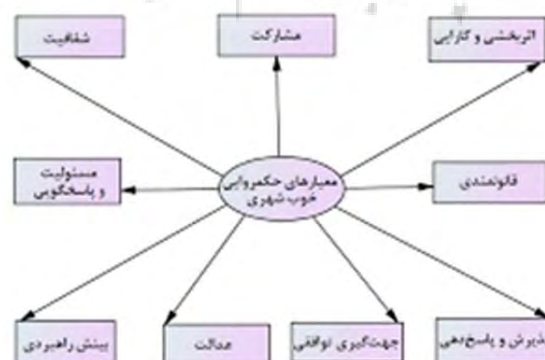
بزرگ شدن شهرها، چالش‌های مدیریت آنها را افزایش داده است. ضرورت همگرایی و مشارکت نیروهای مختلف در چارچوب حکمرانی خوب شهری به جای حکومت شهری سنتی، برای دستیابی به توسعه پایدار و انسان‌محور در منطقه کلان‌شهری است. این الگو می‌تواند زمینه ایجاد سازمان فضایی-کالبدی کارآمد را فراهم کند. (حافظ رزازاده و همکاران، ۱۳۹۷؛ منوچهری، ۱۴۰۱).

حکمرانی خوب نیازمند شبکه ارتباطات قوی است، هم در درون سازمان‌های حکومتی و نظام‌های برنامه‌ریزی، و هم میان این سازمان‌ها و جامعه و نظام‌های شهری. این مسئله زمینه را برای ارتباط موثر و همکاری بین نهادهای مختلف فراهم می‌کند. ایجاد چنین شبکه ارتباطی کارآمد، پیش‌نیاز اساسی برای حکمرانی خوب در مدیریت امور شهری است (علی پورلری، ۱۳۹۶).

شاخص‌های حکمرانی خوب شهری

حکمرانی خوب شهری یک پیش‌نیاز اساسی برای توسعه‌ی پایدار شهری است (RAWOO, 2005) چرا که در کشورهای مختلف با منابع طبیعی و ساختار اجتماعی مشابه و یکسان، با تفاوت در شیوه‌های مدیریت و اجرا نشان داده شده است که بهبود سطح شهری زندگی و رفاه جامعه نیز به صورت متفاوتی ارتقاء یا کاهش یافته است (Downer, 2000).

حکمرانی خوب شهری در واقع فرایندی است که دولت آن را برنامه‌ریزی و هدایت می‌کند ولی با همکاری بخش خصوصی و همچنین شهروندان جامعه را به پیش می‌برد هدف حکمرانی خوب مدیریت مطلوب امور شهرها برای توسعه سیاسی، اقتصادی و افزایش بهره‌وری و اثربخشی برنامه‌های توسعه در یک جامعه است (Virtudes, 2016). حکمرانی خوب شهری آن نظام مطلوبی است که در کنار مدیریت هوشمند به مدیریت ساختاری شهرها نیز تاکید می‌کند و با زیر مولفه‌های تمرکز زدایی، پاسخگویی، شفافیت، مشارکت، عدالت و دربرگیرندگی، اجماع‌گرایی، کارایی و کارآمدی، ضابطه‌مندی مطرح است (European commission, 2001).

شکل ۲: شاخص‌های حکمرانی خوب شهری ماخذ: عسگری زاده اردستانی و همکاران، ۱۳۹۷

پیشینه پژوهش

رهنمایی و همکار (۱۳۸۹) در مقاله ای با عنوان حکمروایی خوب و نقش دولت در مدیریت شهرها در ایران به این نتیجه رسیدند که گذار از حکومت شهری به صور متمرکز و سلسله مراتبی، ویژگی یافته و حرکت به سوی حکمروایی مطلوب، غیرمتمرکز و مردم سالار امری اجتناب ناپذیر است. بنابراین، به کارگیری رویکرد حکمروایی خوب و متناسب با بافت فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشورمان، به عنوان رویکردی که کشور را بیش از پیش در مسیر توسعه پایدار هدایت خواهد کرد، ضرور دارد.

حیدری (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان سنجش عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخصهای حکمروایی خوب شهری نمونه موردی شهر یزد به این نتیجه رسیدند که مدیریت شهری عملکرد مطلوبی در زمینه حکمروایی خوب شهری نداشته است. از دیدگاه شهروندان مدیریت شهری در زمینه حکمروایی خوب شهری میانگینی پایینتر از حد متوسط داشته است.

باغلی (۱۳۹۴)، در مقاله ای با عنوان تحلیل وضعیت حکمروایی خوب شهری در مناطق دو و چهار شهر کرمان به این نتیجه رسیدند که مدیریت شهری در زمینه حکمروایی خوب شهری عملکرد مطلوبی نداشته است و از دیدگاه شهروندان مدیریت شهری در زمینه حکمروایی میانگینی پایینتر از حد متوسط داشته است و تنها در زمینه شاخص مشارکت کمی وضعیت مناسب بوده است.

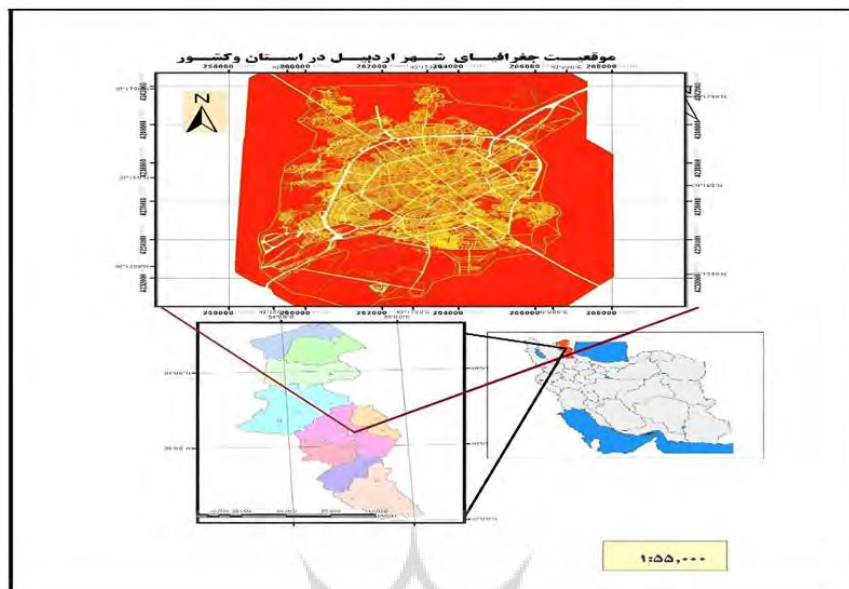
استوارت کندی (۲۰۰۶) در مقاله ای با عنوان طراحی شاخصهای مدیریت شهری خوب و اهمیت مشارکت شهروندان و ارزیابی آن در ونکوور بزرگ به این نتیجه رسید که تیجه نشان میدهد که مشارکت انجمنهای مختلف و اظهار نظر آزاد آنها در فرآیند انتخاب شهرداران و مقامهای شهری میتواند عامل مؤثر و کارآمدی در زمینه بهبود مدیریت شهری باشد. این روند می تواند زمینه ساز حکمروایی خوب شهری و بسترهای لازم در این زمینه باشد.

هبیئات (۲۰۱۵) در پژوهشی تحت عنوان شهرهای هوشمند به بررسی شهر هوشمند با رویکرد جامع، به بررسی و ارتقای ابعاد متنوع پایداری، کیفیت زندگی، هوشمندی، مسائل اجتماعی، اقتصادی، محیطی و حکمروایی شهری می پردازد. این رویکرد با تأکید ویژه بر حکمروایی شهر هوشمند، به تقویت کارایی سیستمهای پیچیده شهری و ارائه خدمات اساسی از طریق راه حل های الکترونیکی می پردازد. همچنین، با توانمندسازی شهروندان از طریق دسترسی به دانش و فرصت ها، و مقابله با چالش های زیست محیطی و مخاطرات با استفاده از فناوری های نوین، به ارتقای پایداری و کیفیت زندگی در شهر کمک می کند.

دوی ماتیارا و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله ای با عنوان حکمروایی خوب برای شهر هوشمند که برای شهر های اندونزی انجام شده است با استفاده از روش های تجربی و عملی به بررسی پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که سیستم دموکراسی و انعطاف پذیری قوانین می تواند در ایجاد حکمروایی خوب و در نتیجه شهر هوشمند و دیجیتالی مؤثر باشد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

استان اردبیل در شمال فلات ایران قرار دارد با مساحتی بالغ بر ۱۷۸۶۷ کیلومتر مربع که ۱/۱ مساحت کل کشور را تشکیل می دهد. شمال استان با جمهوری آذربایجان هم مرز است که ارتباط استان با این جمهوری در طول مرز تنها از طریق دو نقطه اصلاندوز و بیله سوار انجام می شود، این خط مرزی در حدود ۲۸۲/۵ کیلومتر گستردگی دارد. استان اردبیل در جنوب خود با استان زنجان همجوار است که خط مرزی آن ۶۲/۵ کیلومتر است و همسایه شرقی استان گیلان است با ۱۷۵ کیلومتر خط مرزی که رشته کوه های صعب العبور طالش چون دیواره ای این دو استان را از یکدیگر جدا می کند. همسایه غربی اردبیل استان آذربایجان شرقی با ۳۲۴ کیلومتر خط مرزی است. تنها مرز آبی استان، مرز استان با جمهوری آذربایجان است که در حدود ۱۵۹ کیلومتر آن را رودهای ارس و بال هارود می پوشاند. شهر اردبیل در دهه های اخیر رشد بالایی را شاهد بوده، به گونه ای که این رشد هم از لحاظ جمعیت، هم از لحاظ وسعت بی سابقه بوده است. جمعیت این شهر از ۶۵۷۴۲ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۵۲۹۳۷۴ نفر در سال ۱۳۹۵ و وسعت آن از ۷۱۲/۶۵ هکتار در سال ۱۳۳۵ به ۵۷۵۳ هکتار در سال ۱۳۹۵ رسیده است و از لحاظ جمعیت در میان شهرهای ایران رتبه ۱۶ را به خود اختصاص داده است. طی دوره ۱۳۳۵-۱۳۹۵ نرخ رشد مساحت شهر ۳/۸۳ درصد و نرخ رشد جمعیت آن ۳،۸۷ درصد بوده است. (مهندسین مشاور طرح کاوش، ۱۳۹۰: ۲-۲۸). شکل ۳ محدوده مورد مطالعاتی را نشان می دهد

شکل ۳: محدوده مطالعاتی منبع: نویسندگان

یافته های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده ها

اساساً SWOT یکی از ابزارهای راهبردی تطابق نقاط قوت و ضعف درون سازمانی با فرصت ها و تهدیدهای برون سازمانی است. کلمات قوت، ضعف، تهدید و فرصت گرفته شده از آنالیز SWOT که تحلیلی سیستماتیک برای شناسایی این عوامل و تدوین راهکاری که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد نماید (داوری و همکاران، ۱۳۹۵). در شکل ۲ راهکارهای کوتاه مدت و بلند مدت توسعه توسط (alan sarsby, 2012) نشان داده شده است.

ماتریس SWOT	نقاط قوت S	نقاط ضعف W
فرصت ها S	راهکارهای SO	راهکارهای WO
تهدیدها T	راهکارهای ST	راهکارهای WT

تعیین راهکارهای کوتاه مدت و بلندمدت توسعه

شکل ۴: ماتریس سوات و راهکارهای اجرای مختلف (Alan Sarsby, 2012)

باتوجه به اهداف این پژوهش که تعیین جایگاه شهروشمند و حکمروایی خوب شهری در شهر اردبیل می باشد، باید ضمن شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید باید از کلی گوئی پرهیز نمود. در نتیجه برای شناسایی وضعیت موجود بیان راهکارها به ترتیب زیر بیان می شود:

مرحله اول: شناسایی نقاط قوت، ضعف و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)
 مرحله دوم: شناسایی فرصت ها و تهدیدها و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)
 مرحله سوم: ایجاد ماتریس تهدیدات، فرصت ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (TOWS).
 مرحله چهارم: ترسیم ماتریس داخلی (IE).
 مرحله پنجم: ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی (QSPM).
 ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

این ماتریس برای بررسی عوامل داخلی سازمان است. اگر نمره نهایی سازمان از ۲,۵ کمتر باشد به این معناست که سازمان از نظر عوامل داخلی دچار ضعف است. اگر نمره نهایی از ۲,۵ بیشتر باشد به این معناست که سازمان از نظر عوامل داخلی دچار قوت است. همانگونه که از جدول ۱ مشاهده می شود جمع نمره نهایی ماتریس IFE برابر با ۱,۶۲ است که نشان دهنده ضعف مدیریت شهری در ارتباط با عوامل داخلی است. این عدد در ماتریس IE برای تعیین جایگاه حکمروایی به کار می رود.

جدول ۱: ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

ردیف	عوامل اصلی داخلی	ضریب	نمره	نمره نهایی
نقاط قوت				
۱	تمایل شهروندان در مشارکت پذیری و استفاده از خدمات هوشمند شهری	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
۲	آگاهی نسبی مدیران شهری اردبیل از اهمیت و ارتباط هوشمند سازی و حکمرانی خوب شهری	۰,۰۱	۲	۰,۰۲
۳	توجه به نقش هوشمند سازی محیط زیست شهری از طرف مدیران	۰,۰۲	۱	۰,۰۲
۴	تسهیلات رسیدگی به شکایت شهروندی	۰,۰۱	۴	۰,۰۴
۵	واگذاری بخشی از وظایف شهرداری به بخش خصوصی	۰,۰۲	۲	۰,۰۴
۶	ناحیه محوری	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
۷	افزایش نسبی رضایت شهروندان	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
۸	برگزاری دوره های آموزشی برای کارکنان شهرداری	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
۹	وجود متخصصان و کارشناسان بسیار در زمینه هوشمندسازی شهری	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
۱۰	سوابق علمی و تجربی بسیاری از اعضای شورای شهر و شهرداری اردبیل	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
۱۱	مدیریت کاربری زمین شهری	۰,۰۳	۳	۰,۰۶
۱۲	ایجاد مدیریت خاص برای امور حاشیه ای شهری	۰,۰۱	۳	۰,۰۳
۱۳	شفافیت نسبی در مورد تخلقات شهری	۰,۰۵	۴	۰,۰۲
	جمع		۰,۳۵	
نقاط ضعف				
۱	مشخص نبودن متولیان استقرار شهر هوشمند و حکمروایی خوب	۰,۰۴	۱	۰,۰۴
۲	نبودن طرح یا برنامه مدون ملی منطقه ای	۰,۰۴	۱	۰,۰۴

۰,۰۴	۱	۰,۰۴	فقدان قانون مشارکت شهروندی	۳
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	نبودن قانون مدون درباره حکمروایی خوب	۴
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	فقدان قانون نظام حقوق مالکیت معنوی	۵
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	پایین بودن نسبت متخصصان ICT در سازمان‌ها	۶
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	مطلوب نبودن پهنای باند	۷
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	پایین بودن میزان ایجاد هماهنگی سازمان‌ها	۸
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	اطلاع رسانی نامناسب وسایل ارتباط جمعی درخصوص شهر هوشمند	۹
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	پایین بودن نسبت متخصصان فناوری اطلاعات به کل شاغلین	۱۰
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	پایین بودن ضریب نفوذ اینترنت	۱۱
۰,۰۵	۱	۰,۰۵	پایین بودن درآمد سرانه مردم	۱۲
۰,۰۶	۱	۰,۰۶	پایین بودن درصد دسترسی دسترسی زنان خانه دار به اینترنت	۱۳
0.06	2	0.03	پایین بودن سرمایه گذاری سازمان‌ها روی تجهیزات ICT	۱۴
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	پایین بودن درصد اتصال مدارس به مردم	۱۵
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	نگرش نامطلوب شهروندان به شهرداری	۱۶
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	عدم تحقق مدیریت واحد شهری بعنوان عامل اثرگذار در حکمروایی شهری	۱۷
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	نبود دسترسی مساوی مردم مناطق شهر به امکانات	۱۸
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	ضعف پاسخگویی و مسئولیت پذیری مسئولان	۱۹
2.12				X
1.04				S
۱,۶۲	۱			جمع

(منبع: نگارندگان)

ماتریس ارزشیابی عوامل عوامل خارجی (EFE)

در این ماتریس میانگین مجموع نمرات ۲,۵ است. اگر این میانگین به عدد ۴ برسد، یعنی سازمان در برابر عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) بسیار عالی واکنش نشان داده است، عدد ۱ بیانگر این است که سازمان نتوانسته است از فرصت‌های موجود بهره‌برداری کند و یا از عواملی که موجب تهدید آن است دوری کند. براساس این ماتریس نمره نهایی عوامل خارجی، برابر با ۱,۹۶ است که نشان از این دارد که مدیریت شهری (حکمرانی شهری) نتوانسته واکنش مناسبی نشان دهد. در جدول ۲ به ارزیابی ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی پرداخته شده است.

جدول ۲: ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)

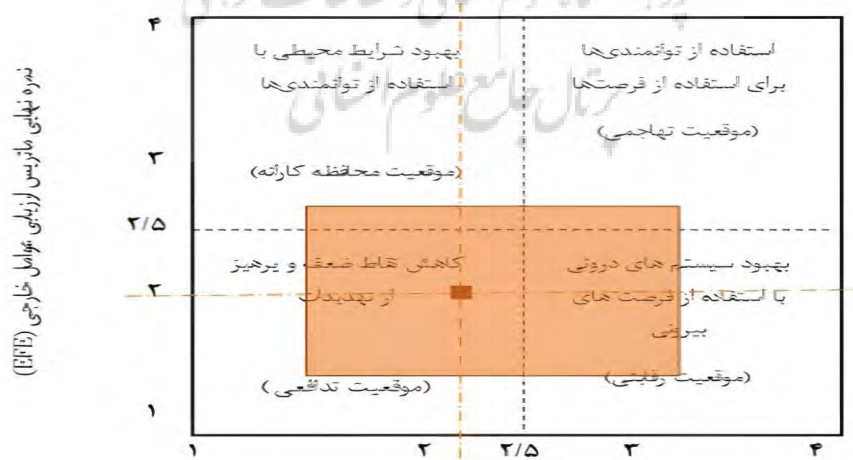
ردیف	عوامل اصلی خارجی	ضریب	نمره	نمره نهایی
	فرصت‌ها			
۱	ایجاد و توجه روزافزون به پایگاه اطلاعاتی در جهت مدیریت شهری	۰,۰۴	۱	۰,۰۴
۲	افزایش ارتباطات میان بخشی	۰,۰۵	۱	۰,۰۵
۳	بستر سازی در جهت کارآمدی مدیریت و بهبود فرآیند تصمیم‌گیری	۰,۰۶	۱	۰,۰۶
۴	شناسایی بهتر مشکلات و نقاط ضعف شهر	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
۵	افزایش روزافزون قدرت کنترل و نظارت بر شهر	۰,۰۴	۲	۰,۰۸
۶	توجه به کاهش آلودگی هوا با کاهش ترافیک شهری	۰,۰۲	۲	۰,۰۴
۷	تلاش برای فراهم آوردن کانال‌های آموزشی متفاوت و محیط آموزشی مادام‌العمر	۰,۰۵	۲	۰,۱

۸	ایجاد زیرساختار لازم برای توسعه آبی شهر	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۹	درآمد مناسب شهرداری	۰,۰۷	۲	۰,۱۴
۱۰	توجه به دسترسی ۲۴ ساعته شهروندان به خدمات شهری	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
	جمع	۰,۳۶		۰,۷۵
	تهدیدات			
۱	ندادن اولویت و اهمیت کافی به ICT در سیاستگذاری های ملی	۰,۰۳	۱	۰,۰۳
۲	ترس مدیران سازمانهای دولتی از دست دادن موقعیت فعلی	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۳	پایین بودن درصد معاملات تجارت الکترونیک پایین بودن سرمایه گذاری سازمان ها روی آموزش ICT	۰,۰۱	۳	۰,۰۳
۴	زمان بر بودن بازده مالی برای خدمات شهری	۰,۰۴	۲	۰,۰۸
۵	پایین بودن سطح میانگین آموزش	۰,۰۲	۲	۰,۰۴
۶	کیفیت پایین دانش فنی متخصصان فناوری اطلاعات	۰,۰۳	۱	۰,۰۳
۷	بالا بودن هزینه تلفن جهت ایجاد ارتباط	۰,۰۵	۲	۰,۱
۸	پایین بودن کارایی سازمانها	۰,۰۵	۲	۰,۱
۹	ناتوانی سازمانها در پشتیبانی مردم	۰,۰۳	۶	۰,۱۸
۱۰	کافی نبودن مراکز ارائه دهنده خدمات اینترنت	۰,۰۴	۲	۰,۰۸
۱۱	اعمال نفوذ افراد غیرمسئول در عملکرد شورای شهر و شهرداری	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
۱۲	مدیریت سنتی	۰,۰۱	۳	۰,۰۳
۱۳	نبود یک عزم جدی در بسترسازی شهر خوب	۰,۰۲۱	۲	۰,۰۲
۱۴	نبود فرهنگ مدیریت شهری	۰,۰۴	۳	۰,۰۱۲
X				۲/۲۰
S				۱/۱۸
جمع		۱		۱,۹۶

(منبع: نگارندگان)

ماتریس داخلی خارجی (IE)

با توجه به نمره نهایی ماتریسهای IFE و EFE ماتریس IE ترسیم می شود. در شکل ۳ به ارزیابی ماتریس داخلی و خارجی شهر هوشمند و حکمروایی خوب شهری و راهبردهای اولویت آن پرداخته شده است.

نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

شکل ۳: ماتریس داخلی خارجی (IE) حکمروایی خوب شهری و راهبردهای اولویت دار منبع: محاسبات نگارندگان

این ماتریس نشان می‌دهد از لحاظ رویکرد شهر هوشمند و حکمروایی خوب شهری، شهر اردبیل در بدترین حالت یعنی تدافعی قرار دارد، این بدان مفهوم است که از یک طرف با نقاط ضعف داخلی، از طرفی دیگر با تهدیدهای خارجی روبرو است.

ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (ISWOT)

در این ماتریس در هر مرحله دو عامل با هم مقایسه و در نهایت چهار نوع راهکار ارائه می‌شود:

SO: سازمان با اجرای این راهکار می‌کوشد با استفاده از نقاط قوت از فرصت‌های خارجی بهره‌برداری کند

WO: هدف این است که با استفاده از فرصت‌های موجود در محیط خارج نقاط ضعف داخلی بهبود یابد.

ST: با استفاده از نقاط قوت سازمان، اثر تهدیدهای خارجی کاهش می‌یابد.

WT: حالت تدافعی بوده و هدف کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات خارجی است.

* با توجه به ماتریس عوامل داخلی خارجی (IE) شهر هوشمند و حکمروایی خوب شهری اردبیل در موقعیت تدافعی قرار گرفته است.

ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی (QSPM)

این ماتریس ارائه راهبرد می‌کند و بدین گونه برای انتخاب راهبردهای خاص یک مبنای عینی ارائه می‌دهد. بنابراین اولویت‌های راهبردی بدست آمده با توجه به مجموع نمره‌ها، به ترتیب زیر است:

- ۱- اجماع مدیران محلی برای اجرای سیستم هوشمند سازی در جهت حکمروایی خوب شهری
- ۲- قانون‌مداری سازمان‌ها و مدیریت شهری و جلوگیری از دخالت افراد غیر مسئول
- ۳- توجه به عنصر مشارکت مردی و آموزش مردم در جهت افزایش جایگاه حکمروایی خوب شهری
- ۴- توجه به بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری آن در جهت حکمروایی خوب شهر اردبیل
- ۵- افزایش توان در زمینه پاسخگویی سریع و بالا به شهروندان.

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: بنظر می‌رسد شهر اردبیل از نظر حکمروایی خوب شهر در جایگاه مناسبی قرار ندارد. با توجه به ماتریس IE که در شکل ۳ نشان داده شده است بطوری که ماتریس حالت تدافعی را نشان می‌دهد پس طبق بررسی‌ها فرضیه اول اثبات و مورد تایید قرار می‌گیرد.

فرضیه دوم: در فرضیه دوم طبق بررسی‌ها بنظر می‌رسد که شهر اردبیل از نظر عوامل درونی دچار ضعف است و در برابر عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) واکنش مناسبی نداشته است. با توجه به نتایج بدست آمده از ماتریس عوامل داخلی (IFE) و ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE) که در جداول ۱ و ۲ آمده است از آنجا که نمره عوامل داخلی ۱/۶۲ آمده است و کمتر از ۲/۵ است بنابراین شهر اردبیل از نظر حکمروایی خوب شهر از منظر عوامل داخلی دچار ضعف می‌باشد همچنین طبق تجزیه و تحلیلها نمره عوامل خارجی برابر با ۱/۹۶ می‌باشد که کمتر از حد استاندارد عدد ۲/۵ می‌باشد که نشان از عدم واکنش مدیریت شهری در ارتباط با فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد. بنابراین طبق بررسی‌ها فرضیه دوم رد می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بررسی مدیریت شهری امروزه از موضوعات مهم در راستای توسعه پایدار شهری است. در این زمینه بر الگوها و رویکردهای مختلفی تأکید شده است که رویکرد حکمروایی خوب شهری از مهمترین این رویکردها است. هدف پژوهش حاضر نیز بررسی وضعیت حکمروایی خوب شهری در شهر اردبیل است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که شهر اردبیل از لحاظ حکمروایی خوب شهری جایگاه بهتری ندارد. طبق نتایج ماتریس داخلی و خارجی (IE) نشان داد که شهر اردبیل در وضعیت تدافعی قرار دارد به این معنی که از

یک طرف دچار ضعف و از طرف دیگر با موضع تهدید روبروست. همچنین از دیگر نشانه های عدم اجرای الگوی حکمروایی عدم اجرای مدیریت شهری خوب است که می تواند نقش مهمی برای رسیدن به حکمروایی خوب شهری باشد. لازم به یاد آوری است که این الگو را نمی توان بدون توجه به رویکردهایی حاکم بر کل کشور قابل عمل دانست. نتایجی که از پژوهش حاضر بدست آمده است با پژوهش های ذیل همسو است: رهنما و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل جایگاه حکمروایی خوب در شهر مشهد با الگوی SWOT در این پژوهش جایگاه حکمروایی خوب در شهر مشهد را نامناسب می دانند و از لحاظ عوامل داخلی در نقطه ضعف از دیدگاه حکمروایی خوب قرار دارد. موحد و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان بررسی حکمروایی خوب شهری در محله های شهری (مورد مطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران) نتایج حاصله از پژوهش بر پایه مدل تاپسیس و آزمونهای آماری حاکی از آن است که تنها ۲۴ درصد از محله ها دارای وضعیت حکمروایی خوب می باشند. هم چنین یافته های پژوهش نشان می دهد که با توجه به آزمون T-TEST متغیر حکمروایی خوب شهری مقدار 19/8645- از سطح متوسط میانگین ها پائین تر بوده و این موضوع نیز نشان می دهد که در محله های نمونه سطح حکمروایی خوب در حد مناسبی نیست. حسینی (۱۳۹۵) درمورد موضوع تحلیل شاخصهای حکمروایی خوب شهری با تاکید بر نظرات شهروندان و کارشناسان (مورد مطالعه شهر تربت حیدریه) که در این پژوهش یافته های پژوهش گویای آن است که امتیاز کلی شاخص حکمروایی از نظر شهروندان برابر با ۱/۹۸ و از نظر کارشناسان برابر با ۲/۳۵ می باشد که گویای وضعیت نامطلوب حکمروایی شهری از نظر شاخص اصلی حکمروایی شهری مورد بررسی در این هر دو گروه می باشد. همچنین بررسیها نشان دادند که از مجموع نه پژوهش، در ۸۰ درصد آنها، میانگین امتیازهای شهروندان پایین تر از کارشناسان می باشد و تنها در دو شاخص جهت گیری توافقی و بینش راهبردی، وضعیت برعکس است. حکمت نیا و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران (مورد مطالعه: شهر ایلام)، نتایج به دست آمده از پژوهش بر پایه آزمون t-test حاکی از آن است که سطح تمام شاخصهای حکمرانی خوب در شهر ایلام، پایین تر از سطح متوسط طیف لیکرت است لذا می توان گفت که نواحی چهارده گانه شهر ایلام از لحاظ این مولفه ها در سطح نامطلوبی قرار دارند. کمانداری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان شاخصهای شهر هوشمند در مناطق چهارگانه شهر کرمان به این نتیجه رسیدند که شاخص حکمروایی شهری را در شهر کرمان نامناسب و ضعیف طبق بررسیها بدست آورده است. همچنین نتایج پژوهش برادران خانیان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان بررسی وضعیت کنونی تحول هوشمند در کلانشهر تبریز به این نتیجه رسیدند که حکمروایی هوشمند کمترین امتیاز را کسب کرده است. و در آخر در پژوهشی که توسط توانایی مروری و همکاران (۱۴۰۱) برای شهر مشهد بررسی شده که طبق این نتیجه نقش مشارکت شهروندان در حکمروایی شهر، در پایین ترین سطح قرار داده شده است. بنابراین در پایان پژوهش پیشنهادهایی برای رسیدن به حکمروایی خوب در شهر اردبیل ارائه می شود:

پذیرش شمول عمومی مردم و فرصت بخشی به مردم در راستای مشارکت در سرنوشت خود

حمایت از تواناییهای بخش خصوصی در جهت مدیریت شهری

رعایت قوانین موجود و پویایی آن در بستر زمان

مدیریت یکپارچه شهری با اجماع مدیران محلی و ضرورت هماهنگی بین سازمانی

ارتقا جایگاه شورای شهر برای افزایش مشارکت شهروندان

افزایش تخصص شهروندان در جهت ایجاد تخصص بیشتر و همچنین در جهت تعامل با مردم و پاسخگویی مناسب به آنها

افزایش خدمات بیشتر برای مناطق حاشیه شهر و توانمندسازی حاشیه نشینان شهری

ایجاد بستر مناسب جهت ارتباط تنگاتنگ بین مردم و شهرداری و همچنین دولت محلی

منابع و مأخذ

- افضلی نیز، مرضیه؛ مهدی مدیری؛ رحمت اله فرهودی (۱۳۹۷) اولویت بندی شاخصها در فرایند هوشمندسازی شهرها مطالعه ی موردی: شهر کرمان، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری. دوره ۹، شماره ۱۱.
- باغگلی، محمد (۱۳۹۴). تحلیل وضعیت حکمروایی خوب شهری در مناطق دو و چهاراهوار شهر کرمان (پایان نامه منتشرشده کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران
- برادران خانیان، زینب، پناهی، حسین، اصغر پور، حسین (۱۳۹۹)، بررسی وضعیت کنونی تحول هوشمند در کلان شهر تبریز، نشریه اقتصادی شهر، سال پنجم، شماره ۲
- بیگی نیا، عبدالرضا؛ سعید صفری؛ علی مرشدیزاد؛ عبدالحمید پوالدرگ (۱۳۹۳) شناسایی و اولویت بندی شاخصهای حکمرانی خوب، چشم انداز مدیریت دولتی. دوره ۱۰، شماره ۱۱-۱۱-۳۲
- حافظ رضازاده، معصومه، لطیفی پور، محمد (۱۳۹۷)، بررسی و تحلیل تاثیرات حکمروایی الکترونیک بر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر زاهدان)، فصلنامه پژوهش در علوم، مهندسی و فناوری، دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۷ ص ۲۶-۳۸
- حسینی، سید هادی (۱۳۹۵). تحلیل شاخصهای حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه، فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات شهری، دوره ۴۳، شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۵
- حکمت نیا، حسن، موسوی، میر نجف، افشانی، علیرضا، ملکی، محمد (۱۳۹۶)، بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران، مورد مطالعه: شهر ایلام، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال هفتم، شماره بیست و چهارم، تابستان ۱۳۹۶.
- حیدری، محمدرضا (۱۳۹۲). سنجش عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخصهای حکمروایی خوب شهری (نمونه موردی: شهر یزد) پایان نامه منتشرشده کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه یزد، ایران
- داوری، علی، رضازاده، آرش (۱۳۹۵) مدلسازی معادلات ساختاری با نرم افزار PIS چاپ سوم، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات
- رضوی زاده، اعظم السادات؛ مفیدی، محمدرضا (۱۳۹۷)، شهر هوشمند، تهران، انتشارات سیمای دانش.
- رهنمایی، محمد تقی، کشاورز، محمد (۱۳۸۹)، بررسی الگوی حکمروایی خوب و نقش دولت در مدیریت و اداره امور شهرها در ایران. مجله جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، ۱، ۱
- رسولی، سید حسن، قرنجیک، عبدالرسول، قرنجیک، عبدالغفار (۱۳۹۳)، نقش رفتار فضایی شهروندان در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر ساری)، کنفرانس بین المللی پژوهش در علم و تکنولوژی، گوالامپور مالزی
- رهنما، محمد رحیم، اسدی، روح اله (۱۳۸۹)، تحلیل جایگاه حکمروایی خوب در شهر مشهد با الگوی SWOT، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره پانزدهم، پاییز و زمستان ۱۳۸۹
- سالنامه آماری سرشماری نفوس مسکن استان اردبیل، ۱۳۹۵
- شریف زاده، فتاح، قلیپور، رحمت اله (۱۳۸۲)، حکمرانی خوب و نقش دولت، مدیریت فرهنگ سازمانی. دوره ۳، شماره ۱.
- ۳۳۱-۹۱.
- کمانداری، محسن، رهنما، محمد رحیم (۱۳۹۶)، ارزیابی شاخص های شهر هوشمند در مناطق چهارگانه شهر کرمان، مجله فضای جغرافیایی، تابستان ۱۳۹۶، شماره ۵۸، ص ۲۲۶
- عسگریزاده اردستانی، سهیلا، ضرابی، اصغر، تقوایی، مسعود (۱۳۹۷)، بررسی وضعیت شاخصهای حکمروایی خوب شهری در شهر اراک، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال شانزدهم، شماره ۱، بهار و تابستان، ۱۹۳۱ شماره پیاپی ۹
- طرح کاوش، مهندسیین مشاور، ۱۳۹۰، طرح جامع شهر اردبیل، جلد دوم و سوم، اردبیل، اداره کل مسکن و شهرسازی استان اردبیل.
- منوچهری، فاطمه (۱۴۰۱) حکمروایی خوب شهری ضرورت رسیدن به بهره وری و مدیریت منابع انسانی سازمانها، جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۱، دوره ۴، شماره ۴، صص ۱۸۶-۲۰۴

موحد، علی، کمان رودی، موسی، ساسان پور، فرزانه، قاسمی کفرودی، سجاد، (۱۳۹۳)، بررسی حکمروایی خوب شهری در محله های شهری (مورد مطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران)، فصلنامه مطالعات برنامه ریزی شهری، سال دوم، شماره ی هفتم، پاییز، ۱۳۹۳، صفحات ۱۷۶-۱۴۷

وارثی، حمیدرضا، تقی زاده، الهام (۱۳۹۳)، تحلیل و ارزیابی تغییرات شهری در کشورهای جهان سوم؛ مطالعه موردی هند، فصلنامه مطالعات شبه قاره، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۱۸، صص ۱۱۷-۱۳۸.

هاشمی، سیدعلی، راه نجات، میترا، و شریف زاده، فتاح، سعیدی، و محمدرضا (۱۳۹۹)، نسبت حکمروایی خوب و شهر هوشمند (مطالعه موردی: تهران)، اجتماعی فصلنامه راهبرد فرهنگی، ش. ۹، شماره ۳۴، صص ۶۷-۹۰.

Alan Sarsby, 2012, A Useful Guide to SWOT Analysis

Bolivar, Manuel (2015), "Smart City: Big Cities, Complex Governance?", Journal of Transforming City Government for Successful Smart Cities, Spain, Springer, Vol 8.

Downer, A. 2000. Good Governance (Guiding principles for Implementation), Australia, Canberra Mailing Center, 4- 12.

Elvira Ismagilova, Laurie Hughes, K. Ravi Raman, (2019), Smart cities: Advances in research—An information systems perspective, volu,e 47, August 2019, Pages 88-100

HABITAT, III. (2015), SMART CITIES. United Nations. Conference on Housing and Sustainable Urban Development.

Haque, A. B., Bhushan, B., & Dhiman, G. (2022). Conceptualizing smart city applications: Requirements, architecture, security issues, and emerging trends. Expert Systems, 39(5), e12753.

Meijer, Albert., & Bolivar, Manuel Pedro Rodríguez., (2016). Governing the Smart City: A review of the literature on smart urban governance. Journal of International Review of Administrative Sciences, Vol. 82, No. 2, pp. 392-408

RAWOO (Netherlands Development Assistance Research Council) (2005). The urban challenge: A question of knowledge. Rethinking the role of knowledge in poverty alleviation, RAWOO Publication No. 28,

Stewart, K. (2006). Designing good urban governance indicators: the importance of citizen participation and its evaluation in Greater Vancouver. Journal of Cities, 23(3), 196-204

Virtudes, A. (2016). Good Governance Principles in Spatial Planning at Local Scale. Procedia engineering, 161, 1710-1714

united Nations (2019). World population prospects - Population division - United Nations.

European Commission (2001). European Governance: A White Paper. Brussels: Commission of the European Communities.